

ІНФОРМАЦІЙНА АСИМЕТРІЯ УЗАГАЛЬНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИТРАТ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: КОНТРОЛЬНИЙ АСПЕКТ

«Протягом двохсот років економісти використовували прості економічні моделі, побудовані на припущенні про повноту та точність інформації, тобто на тому, що всі зацікавлені сторони мають ідентичну загальнодоступну інформацію з певного питання. Вони розуміли, що це не відповідає дійсності, але сподівалися, що наявністю невеликих інформаційних неточностей можна нехтувати, приймаючи повноту інформації за аксіому. Ми показали, що такий підхід не має під собою міцної підстави, бо навіть маленькі розходження або неточності в інформації можуть мати істотний вплив на поведінку економіки», зазначає Джозеф Стігліц у відповідь на пояснення сутності досліджень у сфері асиметрії інформації [1]. Тому вирішення проблеми асиметрії інформації, що є одним із аспектів недосконалості інформаційних ресурсів, означає уникнення низки перешкод на шляху успішного розвитку економічних інститутів у конкурентному середовищі, що є вкрай доречним у період розвитку інформаційної економіки, чи, іншими словами, – економіки знань.

Проблема асиметрії інформації стосується процесу розвитку ринків та дає пояснення причин посилення хвиль економічних криз, і є питанням для розгляду макроекономічних наук, зокрема й економічної теорії. Її фундаторами та розробниками стали Джордж Акерлоф, Майкл Спенс і Джозеф Стігліц, лауреати нобелівської премії 2001 року. Проте вирішити макроекономічні проблеми, дотичні проблемі асиметрії інформації можливо, паралельно звернувши увагу на тенденції розвитку та порядок утворення інформаційних ресурсів об'єктів мікрорівня, зокрема виробничих утворень. Саме тому проблема асиметрії інформації є актуальною у процесі функціонування обліку, як основної інформаційної системи підприємства, і має місце в процесі звітування виробничого об'єкту за результати та наслідки впливу його господарської діяльності на зовнішнє і внутрішнє середовище.

Про інформаційну асиметрію доцільно говорити у випадках, коли тільки одна із кількох груп власників ресурсів або покупців володіє необхідною для ведення діла інформацією, що надає їй значні переваги при прийнятті певних рішень чи формуванні напрямів дій у порівнянні із іншими. Виникнення даної проблеми пов'язують із відокремленням функції управління та формуванням складу управлінського персоналу, чий інтереси не завжди є ідентичними із інтересами власників підприємства[2;123]. З цієї причини мотиви ведення діяльності менеджерами часто могли бути пов'язані із переслідуванням виключно власних інтересів, що призводило до імовірності виникнення інсайдерських операцій через існування часового лагу у доступі до інформації про результати діяльності підприємства його управлінського апарату та власників. Із розвитком ринкових відносин конфлікт у доступі до інформаційних ресурсів поширився на усіх користувачів інформації, зацікавлених у діяльності окремих економічних інститутів, у тому числі й підприємств (власників, інвесторів, кредиторів, працівників, покупців, громадськість, держава), а також виникла проблема якості та повноти її оприлюднення. Як приклад наведемо випадок, коли прагнення керівників виробничих утворень підштовхує їх за допомогою специфіки розрахунків знизити об'єкт оподаткування чи ставки податку, впливаючи на величину прибутку, тим самим знижуючи інвестиційну привабливість підприємства[3;138]. Такі дії, що є проявом асиметрії інформації, знижують ефективність економіки в цілому та дають основу для розвитку кризових явищ.

Екстраполюючи сутність асиметрії інформації у сферу обліку вважаємо, що однією із проблем, які вона зумовлює, є проблема маніпулювання показниками звітності підприємств, у тому числі й соціального змісту. Цього можна досягти шляхом маніпулювання методами оцінки активів і зобов'язань підприємства, способами розрахунку та порядком визнання витрат і доходів з метою зменшення взятих зобов'язань із політики корпоративного громадянства чи недотримання їх у повній мірі. Асиметрія облікової інформації може виникати також через недостовірність і неповний виклад інформації, що стосується витрат і результатів соціальних ініціатив, ініційованих підприємством, у звітності.

Перший варіант має місце у випадках, коли величина соціальних витрат залежить безпосередньо від величини зобов'язань чи доходів (прибутку) підприємства. Прикладом викривлення інформації такого роду можемо назвати заниження зобов'язань з оплати праці працівникам (у випадку виплати частини заробітної плати працівникам «в конвертах» без офіційного її відображення чи заниження величини додаткової заробітної плати) з метою уникнення податкового навантаження та заниження величини зобов'язань із виплат працівникам по закінченні трудової діяльності, а саме зниження фінансового навантаження недержавних пенсійних програм, ініційованих підприємством. До маніпуляції величиною прибутку підприємства можуть вдаватися як з економічних причин, зокрема у цілях зниження податкового навантаження, так і з метою зниження фінансового навантаження зовнішніх соціальних ініціатив (проектів підтримки навколишнього середовища, програм вирішення актуальних соціальних проблем суспільства), які фінансують за рахунок визначеної частки прибутку звітного періоду. З аналогічною метою занижують доходи від продажу певного виду товару. Справа в тім, що існує практика фінансування окремих соціальних ініціатив (наприклад проектів боротьби проти туберкульозу чи СНІДу, що є актуальним для України) за рахунок доходу від продажу обраного менеджментом підприємства виду продукції. Оскільки у фінансовій звітності дохід від реалізації продукції відображають однією величиною, за відсутності деталізації за видами чи групами товарів, достовірність величини доходу обраного для фінансування соціальних ініціатив визначити складно, а то й неможливо для користувачів фінансової звітності, відкриваючи, таким чином, можливість заниження його значення.

Маніпулювання показниками звітності підприємств є актуальним питанням у процесі висвітлення результатів політики соціально відповідальної діяльності за допомогою формування менеджментом виробничого об'єкту соціального звіту. Склад і структура корпоративної звітності такого роду не є регламентованою, її зміст і види показників є прерогативою самого підприємства. Саме тому можливим є відвернення уваги від негативних наслідків господарської діяльності підприємства шляхом розкриття тільки позитивних результатів дотримання

політики корпоративного громадянства. За відсутності контролю результатів діяльності підприємства соціального спрямування у повному обсязі, не існує можливості перевірки інформації з позиції її повноти. Виникає ситуація асиметрії інформації, коли суспільство володіє знаннями виключно про позитивні сторони діяльності виробничого об'єкту, що приводить до необ'єктивного збільшення його вартості та зростання доходів внаслідок підвищення попиту на продукцію.

Як один із варіантів попередження асиметрії інформації про вплив діяльності підприємства на суспільство доцільно запроваджувати аудит ефективності соціально відповідальної діяльності підприємства та контроль за звітуванням про її результати. Об'єктна орієнтація запропонованого напряму аудиту має базуватися на відслідковування вартості процесів підприємства соціального значення та ідентифікації соціальних витрат з їх розмежуванням на продуктивні та непродуктивні (є втратами виробничого об'єкту внаслідок існування негативного впливу діяльності підприємства на суспільство чи неефективної політики відповідальної діяльності), визначенні достовірності їх відображення у внутрішній звітності підприємства й адекватності, співставності даних корпоративної звітності із внутрішніми розрахунками. Контроль над повнотою та ґрунтовністю показників соціально відповідальної діяльності підприємства дозволить не тільки знизити рівень асиметрії інформації, але і визначити заходи підвищення ефективності такої діяльності.

Література:

1. Стігліц Дж. Асиметрія інформації/ Дж. Стігліц // День – №233. – 2011 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/asimetriya-informaciyi>
2. Лимбан А.В. Теоретические аспекты агентской проблемы в корпорации/ А.В. Лимбан// Вестник СПбГУ. - 2005. – Вып. 1. (№8). – С. 123-140
3. Євдокимов В.В. Асиметрія бухгалтерської інформації та шляхи її мінімізації/ В.В. Євдокимов[між нар. зб. наук. праць]. – 2011. – 3. – С. 135–146